

ETNIČNE REALNOSTI ROMOV

Z naracijami bi radi pokazali, kakšno je vsakdanje življenje Romov. Na podlagi osebnih pripovedi smo želeli ohraniti pristnost njihovega doživljanja in se z odsotnostjo interpretacije izogniti družbeni konstrukciji njihove stvarnosti. Primeri govorijo o sedanosti in preteklosti družbenega odnosa do Romov. Navedeni so zlasti primeri, ki govorijo o geografski in socialni razdalji med romskim in neromskim prebivalstvom, o stereotipih in predsodkih o Romih v širšem kulturnem prostoru, o njihovi materialni, socialni in čustveni prikrajšanosti ter o vsakodnevem spopadanju s strukturno izključenostjo, ki se med Romi pogosto prenaša iz roda v rod.

Začaran krog izključenosti je pogosto razlog, da Romi sami ne zmorejo izstopiti iz njega in se zaposliti, urediti bivalnih razmer, se izšolati, se družbenopolitično uveljavljati itd. Primeri osebnih izpovedi Romov in njihovih zagovornikov kličejo po kritičnem premisleku. Šele kritika namreč začne ovirati diskriminacije in jim odvzema moč. Kritična refleksija je zato ena od nujnih strategij za odpravljanje socialnega izključevanja.

Primeri pa kličejo tudi k dejavni socialni podpori Romom. K preseganju socialne izključenosti Romov je namreč treba pristopiti s širšimi strategijami za spremembe v družbenem okolju. Tako kot diskriminacije nastajajo na treh ravneh (osebna, kulturna, strukturna), je treba tudi strategije preseganja diskriminacij usmeriti na omenjene tri ravni.

Mlada Rominja iz Bele krajine, mati treh otrok, ki skupaj s partnerjem živijo na 14 kvadratnih metrih površine:

Jaz z otroki spim na postelji, mož pa na tleh. Kaj je to življenje? Meni ni njih težko enega po enega umivat. Samo znaš kaj, mali je že toliko star, 12 let, da se neče več kopat, če smo vsi noter. Moramo it ven, mala se noče niti več sleči v istem prostoru. Pa sem tudi socialni rekla, da ima mala psihične probleme. Sedaj smo jo prosili za šporhat, pa je rekla, da ne, da ona dobavnic ne daje več.

Rom in Rominja, starša šestih otrok, nikoli zaposlena, še z dvema družinskima članoma živijo v razpadajoči baraki brez elektrike in tekoče vode:

Včasih imava slabe dneve in sva čisto potrta, sploh nimava več upanja, da bo kdaj bolje. Potem se raje usmerim na svoje otroke in vsaj malo pozabim na skrbi. Če ne bi imela otrok in se ne bi ukvarjala toliko z njimi, bi razmišljala samo o nepravilnostih, ki se nam Romom dogajajo. Pridejo dnevi, ko sva v popolni krizi. Včasih razmišljava o tem, da nama sploh več ni živeti v takih razmerah.

Rom in Rominja iz okolice Grosuplja, starša šestih šoloobveznih otrok:

Največ mi je pomenilo, ko so študentke hodile k nam v naselje in učile naše otroke slovenščine. Sedaj vsi hodijo v šolo in nima noben težav s slovenščino. Najstarejši končuje devetletko, potem je srednja 6. razred, mali je 3. razred, najmlajši pa gre septembra v 1. razred. Sedaj vsi lepo govorijo slovensko. To mi je v življenju največ pomenilo, da bo bolje za naše otroke, da bodo znali, kaj je civilno življenje, da se bodo znašli, ko bodo šli ven.

Odrasli Rom iz Posavja, oče šoloobveznih otrok:

V šoli raje vidijo, da naših otrok ni v šolo, saj imajo tako manj dela z njimi. Tudi sicer se nikoli nihče v šoli ni z nami ukvarjal. Spomnim se, ko sem jaz hodil v šolo, Romom učiteljica nikoli ni kontrolirala nalog. Naši otroci ne hodijo redno v šolo. Tovarišica jim jasno pove, da je bolje, da jih ni. Pred celim razredom tudi reče, da otrok smrdi.

Rominja iz Bele krajine, 54 let, mati štirih polnoletnih otrok, ki živijo od denarne socialne pomoči:

Ni lepe besede za Rome. Tudi to ni odnos, če ti na zavodu rečajo, da delodajalec vzame vse, samo Ciganov ne!

Redna študentka skupnostne skrbi FSD, 3. letnik, študijsko leto 2007/2008, ki je opravljala večmesečno prostovoljno delo v enem od večjih ljubljanskih romskih naselij:

V naselju nisem nikoli srečala drugega kot pripadnika tega naselja. Nobenega poštarja, učiteljev, delodajalcev. Tudi vsi otroci, ki se igrajo skupaj, izhajajo iz romskih družin, ni bilo videti nobenega otroka ali prijatelja, recimo iz šole.

Izredna študentka skupnostne skrbi FSD, 3. letnik, študijsko leto 2004/05, se spominja prvih sporočil o Romih:

Od prijateljev iz bloka, kjer živim že od rojstva, sem slišala, da imamo za sosede Cigane. Takrat nisem niti vedela, kaj ta beseda pomeni. Vedela pa sem, da ne pomeni nič lepega ali pozitivnega. Nihče od nas se z njimi ni preveč pogovarjal. Spominjam pa se staršev, ki so mi rekli: »Če ne boš pridna, bomo rekli Ciganom, naj te odpeljejo.« Vedno sem se jih bala.

Rominja, 30 let:

Socialna me je vprašala, kako pa to, da mi tako lepo govorimo slovensko. Pa kako ne bi, saj sem Slovenka! Samo zato, ker sem Rominja, je mislila, da ne znam slovensko. Ali pa misli,

da smo tako zabiti, da ne znamo slovensko govoriti. Ljudje ne poznajo Romov.

Socialna delavka, ki je v 60. letih delala z Romi na Dolenjskem:

Spomnim se, da se me je v okolju, kjer sem bila zaposlena, prijelo ime »ciganski advokat«. Pomagala sem jim, ko je bil kak Cigan izključen iz službe, se zavzemala zanj. Verjetno mi je zato enkrat eden od uradnikov rekel: »Ti si pa pravi ciganski advokat!« Noben ni hotel spremljati kakšnega Roma na primer na sodišče. Jaz sem to vedno rada počela.

Socialna delavka, ki je 37 let delala z Romi na Dolenjskem:

V 70. letih smo napeljali vodo v romsko naselje. To je bil velik projekt tudi zame. Takrat sem bila zelo terenska. Z Romi smo se dogovorili, da so na roke prekopali, tudi sama sem jim pomagala. Občina pa je vztrajala, da bi imeli v romskem naselju samo eno pipo. Takrat se spomnim, da sem divje zagovarjala, da to ne bi bilo dobro. Saj tudi pri drugih ljudeh ni dobro, če so kolektivni stroški, ker hitro pride do konfliktov. Vesela sem, da sem takrat vztrajala in dosegla, da so naredili deset priključkov.

Mlada Rominja iz Posavja:

Vsepovsod te drugač tretirajo, če si Rom. Jaz imam izkušnje, vsepovsod, tudi v zdravstvenem domu, ko čakam v čakalnici, pa se menimo vsi lepo, ko pa sestra pokliče: »Brajdič!« in vstanem, pa vsak pogleda.

Aktivistka in zagovornica za pravice Romov, november, 2009:

V najbolj popularnem lokalu za mlade v Murski Soboti ne pustijo Romov noter. Če slučajno pridejo not, pride do njih varnostnik, jim reče, naj spišejo, plačajo in se odstranijo. V eni diskoteki poleg Murske Sobote od Romov zahtevajo potrdilo o nekaznovanosti za vstop v diskoteko, pa še bi se lahko naštevalo. V Prekmurju je daleč od urejenega. Ravno včeraj sem bila pri eni romski družini, ki šteje 12 članov in živijo vsi v eni sobici, ki ni večja od

10 kvadratnih metrov. A je to urejeno stanje? Takih družin je v Prekmurju ogromno, da ne omenjam, da večina Romov opravlja sezonska dela, ki jih Slovenci nočejo. Mit, ki so ga sproducirali mediji, da so prekmurski Romi bolj urejeni od dolenjskih, je daleč od resnice.

Socialna delavka, ki je v 60. letih delala z Romi na območju Dolcnjske:

Tri tedne vnaprej sem morala prositi, da sem prišla na vrsto, da sem za dve urici dobila občinski službeni avto. Samo za k Ciganom ga ne bi dobila. Jaz sem vedno tako rekla, da moram iti na matični urad pa še kam, da sem šla potem lahko še k Ciganom. Rabila sem izgovor, ker samo za k Ciganom avta ne bi niti dobila. To je bilo problematično, so mi rekli, naj grem popoldan po službi s svojim avtom to delat.

Rominja iz Krškega, 30 let:

Učiteljica matematike se je tako trudila okrog mene, mi razlagala na več načinov. Kaj, ko jo jaz takrat nisem razumela, kaj je hotela povedati.

Rom iz Krškega, 15 let:

Veš kaj, čist vseeno je, če mam tri razrede osnovne šole al pa srednjo šolo, pa bom pri kumunali zaslužil tolik kot včasih v enem dnevu, ko grem z atkom na posu.

Starejši Rom iz Bele krajine, nikoli zaposlen, odvisen od denarne socialne pomoči:

Imam občutek, da vaša država želi, da mi ostanemo Cigani. Kaj naj s tem denarjem delam, ne morem si niti novih hlač kupiti. Vse gre za tekoče stroške v hiši. Saj nam država nobenih drugih spodbud ne daje. Ne moremo se zaposliti, ker nas nobeden noče, socialna nam daje neki denar, ki je tako majhen, da z njim ne moreš dostojno preživeti, potem pa samo preži nad denarjem, da bi ga ukinila, če si kaj malega zraven privarčuješ ali zaslužiš. Cigan naj ostane Cigan! To jim je pogoj.

Zgodbe so bile zbrane v obdobju od maja 2006 do januarja 2010.

Zbrala in uredila Špela Urh